

ANŽE PEČNIK: METODA VEČČUTNEGA UČENJA ČRK

Povzetek

Pri otrocih s posebnimi potrebami, ki imajo dve ali več motenj (kombinirane motnje), obstajajo različne metode dela za bogatenje besednega zaklada in odkrivanje ter preizkušanje pisnega jezika za sporazumevanje, ustvarjanje, učenje in zabavo. Učenci morajo na osnovnih šolah s prilagojenim izobraževalnim programom z nižjim izobrazbenim standardom skozi prvo triletnje postopoma spoznati tiskane črke. Najti moramo način, kako usvajanje črk čim bolj popestriti, da bodo učenci kar najbolj motivirani. Metoda veččutnega učenja črk je metoda, ki jo na Osnovni šoli Juričevega Drejčka uporabljamo pri učenju velikih in malih tiskanih črk v prvem, drugem in tretjem razredu. Pri obravnavi črk skušamo uporabiti različne čute in s tem pri učencih kar najbolj tlakovati pot k zapomnjenju. Pri tem uporabljamo prstne barve, barvne cofke, semenke, škatlice s konkretnimi predmeti, ki se pričnejo na obravnavano črko, slikovni material, barvne krede, tipne črke ... V članku smo predstavili način, kako s pomočjo različnih čutov uspešno usvojiti določeno veliko tiskano črko.

Ključne besede: otroci s posebnimi potrebami, besedni zaklad, tiskane črke, metoda veččutnega učenja črk, različni čuti.

Abstract

Different working methods for enriching vocabulary and discovering as well as testing written language for communicating, creating, learning, and having fun can be used with children with special needs who have two or more disorders (combined disorders). Pupils in primary schools with an adapted educational program with a lower educational standard must gradually learn how to use block letters during the first three years. We need to find a way that will help us make the process of learning to use letters more interesting to ensure the pupils are as motivated as possible. For learning uppercase and lowercase letters in the first, second, and third year of Juričev Drejček Primary School, the method of multi-sensory letter learning is used. When learning about letters, we try to use different senses and therefore simplify the process of retention in pupils. During the process, we use finger paint, coloured tassels, seeds, boxes with actual objects that start with the letter in question, graphics, coloured chalks, sandpaper letters, etc. In this article, the method used in order to successfully master a particular uppercase letter with the help of various senses is presented.

Key words: children with special needs, vocabulary, block letters, multi-sensory letter learning, different senses.

1 Učenje

1.1 Pomen učenja

Ljudje možgane treniramo z učenjem, pri katerem dodajamo nove vzorce v že oblikovano živčno mrežo. Pravo učenje dejansko pomeni predelavo na novo pridobljenih sporočil, da se ta uskladijo s privzetimi in jih istočasno nekoliko preoblikujejo. Bistveno vlogo pri vzpostavljanju in vzdrževanju pridobljenih povezav imajo čutila in gibalna. V možganski skorji so opravljene prav vse naše kognitivne sposobnosti. Če v zgodnjem otroštvu izostane stimulacija nekaterih možganskih funkcij, lahko to kasneje vodi v težave v šoli. Evolucijsko najmlajše funkcije sodijo med najobčutljivejše. V to skupino funkcij uvrščamo tudi branje, pisanje in računanje. Nekatere ameriške raziskave so pokazale zmanjšanje živčnih končičev pri nekaterih najstnikih kot posledico premajhnega števila impulzov iz možganske skorje. Sodoben način življenja, predvsem tehnologija, tako po eni strani lajša življenje, a hkrati predstavlja veliko past (Frigelj, 2015).

Sodoben način življenja za človeštvo s seboj nosi številne prednosti, a hkrati številne pasti. Starši se morajo pasti zavedati in svoje otroke znati pripraviti nanje. Staršem moramo pri tem biti v podporo tudi strokovni delavci, ki smo vsakodnevno v stiku z otroki in se dobro zavedamo pasti, ki pretijo na današnjo osnovnošolsko in srednješolsko populacijo. Današnje generacije otrok se precej razlikujejo od generacij otrok iz preteklosti, kar je posledica sodobnega načina življenja in sprememb na prav vseh področjih.

1.2 Učenje in gibanje

Žal je dandanes med šolarji čedalje pogostejša telesna in miselna neokretnost. Včasih je sicer podedovana, najpogosteje pa se vzrok skriva v ugodnem in gibalno togem življenjskem slogu. Gibanje je pri šolarju povezano tudi z razvojem nekaterih učnih sposobnosti, zato ni naključje, da gibalno neokretni otroci pogosteje kažejo tudi motnje branja in pisanja, zbranosti, pomnjenja, abstraktnega mišljenja, prostorskih zaznav, ravnotežja ... Na čustvenem področju pa se kažejo posledice zmanjšane dinamike v načinu življenja v obliki zmanjšane potrpežljivosti v stiski, čustveni preobčutljivosti, neodločnosti (Frigelj, 2015) ...

Glede na zapisano bi torej poleg projekta bralne pismenosti veljalo razmisliti, da bi se v prvo triletnje vpeljalo dodatne gibalne ure, s katerimi bi lahko spodbudili razvoj telesne in miselne okretnosti. Vse skupaj lahko povežemo tudi z razvojem sposobnosti pisanja z roko.

1.3. Učenje in pomen vrste gibanja

Nevroendokrinolog dr. Ranko Rajović, predsednik Svetovnega odbora Mense za nadarjene otroke in svetovalec Unicefa za izobraževanje otrok, je opozoril, da pisanje po papirju ohranja in razvija pomembne možganske funkcije, saj pisanje črk terja koordinacijo nekaj režnjev možganov (prijem svinčnika, pritisk svinčnika, ustvarjanje poševnih in ravnih linij ...), kar je izjemnega pomena za urjenje možganov. Raziskave so pokazale, da so se pri otrocih, ki so pisali črke, v možganih aktivirala tri pomembna središča, kar pa se ni zgodilo, kadar so otroci tipkali ali povezovali pike na papirju. Raziskava je istočasno pokazala zanimiv odnos med učenjem pisanja in napredkom v branju. Snemanje možganske aktivnosti je namreč pokazalo, da se je »bralno omrežje« aktiviralo zgolj med prostoročnim risanjem (Frigelj, 2015).

2 Opismenjevanje

2.1 Začetno opismenjevanje

Pri začetnem opismenjevanju bi lahko dejali, da gre za istočasen razvoj štirih sporazumevalnih zmožnosti (poslušanja, govorjenja, branja in pisanja).

»Opismenjevanje v ožjem pomenu vključuje branje in pisanje, v širšem pomenu pa razvijanje tistih spretnosti in sposobnosti, ki vodijo do funkcionalne pismenosti pri učencu« (Pečjak, str. 43, 2000).

Lahko bi rekli, da se otroci z opismenjevanjem srečujejo že od rojstva naprej, saj se že doma srečujejo z različnim bralnimi in pisalnimi vzorci, ki so jim v pomoč pri spoznavanju sveta in jim omogočajo socialno interakcijo z odraslimi. Tako ob vstopu v formalni svet opismenjevanja otrok v svoji razvojni pismenosti ni več na čisti točki nič. Stopnjo razvoja otrokove pismenosti lahko tako izrazimo s pojmom, imenovanim pripravljenost na branje in pisanje (Pečjak, 2000).

Otrok mora v predopismenjevalnih dejavnostih (govorjenje, poslušanje, predpisanje in predbranje) imeti dovolj časa in ponujene različne priložnosti. Samo tako se mu lahko omogoči pridobitev dovolj trdnih temeljev za formalno učenje branja in pisanja v prvem razredu (Grginič, 2009).

Pomemben vpliv na razvoj učenja branja in pisanja imajo psihične funkcije (zaznavne, grafomotorične in spoznavne sposobnosti). Učenje branja in pisanja otroku predstavlja velik

napor. Otrok mora najprej znati vzpostaviti povezavo med črkami oz. besedami na papirju in izgovorjenimi glasovi oz. besedami, povezati mora besede s predstavo o predmetu in simbolno predstavo (zapisan glas, beseda) s pojmovnim pomenom. Za uresničitev teh pogojev mora biti sposoben:

- razlikovanja simbolov, črk, drobnih detajlov, v katerih se posamezne črke razlikujejo,
- prepoznavanja črk in takojšnjega priklica glasu/členitve besed na glasove in priklica črk,
- usmeritve in trajanja pozornosti,
- usmeritve in fiksiranja pogleda, gibanja oči,
- ločevanje figur (črke) od ozadja (besedila),
- zaznavanja delov besede,
- zaporednega predelovanja informacij (prepoznane črke spremeniti v glasove v določenem zaporedju/glasove spremeniti v znane črke),
- razlikovanja slušno podobnih glasov,
- ločevanja glasov med seboj, analize besed na glasove,
- pravilne artikulacije glasov,
- dojemanja zaporedja glasov in zapomnitve zaporedja, predstave o glasovni sestavi besede,
- poznavanja črk,
- dobrega neposrednega slušnega pomnjenja,
- motorične izvedbe, pisanja črk, asociativnega priklica simbolov, črk,
- avtomatizacije potez (Žerdin, 1989, povz. po Zrimšek, 2003: 68).

2.2 Razvoj pismenosti

Pečjak in Potočnik (2011) podrobneje razdelita razvoj pismenosti na tri stopnje:

1. Porajajoča se pismenost je stopnja, s katero se otrok sreča že ob rojstvu, ko spozna knjigo, jo pregleduje, lista, opazuje ilustracije ... Sam še ni sposoben brati in pisati, njegova domišljija pa se preko poslušanja pravljic, ki mu jih berejo drugi, vse bolj razvija. Otrok pridobiva veliko informacij in željo po samostojnem branju, velikokrat se pretvarja, da sam bere in piše. Na tej stopnji spozna, kaj je knjiga, kako je oblikovana, kaj je pravljica ... Spozna pravila branja in pisanja.

2. Začetna pismenost je stopnja, ko otrok že vstopi v obdobje šolanja. Tam se nauči pravil abecede, branja in pisanja. Za to stopnjo je značilno, da otrok glasno bere s pomočjo uporabe prstov, branje pa še ni tekoče. Otrok pridobi boljšo predstavo besed, saj lahko obnovi prebrano in poišče določeno besedo v besedilu.
3. Prehodna pismenost je stopnja usvojenega tekočega branja. Otrok ima usvojeno tiho branje in bolje razume prebrano.

2.3 Razvoj branja

J. S. Chall (1983) opisuje razvoj branja od predbralnih sposobnosti do sposobnosti samostojnega branja. Navaja šest različnih faz.

Predbralno obdobje (do 6. leta)

Predbralno obdobje izmed vseh obdobjaj zajema najdaljši časovni razpon in najverjetneje pokriva največje število sprememb izmed vseh obdobjaj. Je obdobje otrokovega nebranja. Vse od rojstva pa do vstopa v formalno izobraževanje se otroci seznanjajo s svetom literature, znotraj katerega pridobijo svoja prva znanja o črkah, besedah in knjigah. Razvijajo se sposobnosti zaznavanja besed ter vidno in slušno razločevanje. Za prehod na prvo stopnjo pa je potrebno znanje povezave črk in glasu. Otroci pri tem dobijo vpogled v svet besed in ugotovijo, da nekatere zvenijo enako na svojih začetkih ali koncih (aliteracija, rime), da se lahko določene dele združuje, da nastanejo prave besede (Chall, 1983).

Obdobje začetnega branja (od 6. do 7. leta)

V obdobju začetnega branja se otrok najprej osredotoča na videz besed, ki jih nato poveže s pomenom. Otrok spoznava, zakaj so črke, razlike med pomeni in kako ugotoviti, kdaj naredi napako. To vpliva na bralno sposobnost otroka (hitrost/počasnost branja). Fazo bi lahko poimenovali kot fazo igre ugibanja ali spomina, otroci pri začetnem branju pogosto značilno mrmrajo. Veliko je odvisno od tega, ali se od otroka zahteva vidni ali slušni pristop. Glavna kvalitativna sprememba, do katere pride ob koncu obdobja začetnega branja, je, da otrok dobi vpogled v naravo črkovnega sistema jezika, ki ga uporablja (Chall, 1983).

Utrjevanje spretnosti branja (od 7. do 8. leta)

V fazi utrjevanja spretnosti branja za utrjevanje naučenega v obdobju začetnega branja. Bralne tehnike utrjujemo z branjem že poznanega gradiva, saj lahko le tako izboljšamo hitrost

Anže Pečnik: Metoda veččutnega učenja črk

branja. Avtomatizacija se razvija z branjem gradiva z veliko ilustracijami, ki grafično ponazarjajo vsebino. V tej fazi se večina otrok nauči svojega dekodirnega sistema. Počasi znajo razumeti kontekst, s čimer se izboljša tekočnost in hitrost branja (Chall, 1983).

Branje za učenje (od 9. do 14. leta)

Pri branju za učenje otroci z razumevanjem prebranih besedil pridobivajo nova znanja, informacije in izkušnje. Otroci so v tej fazi še vedno deloma omejeni v znanju, besedišču in kognitivnih sposobnostih, zato pri branju uporabljamo jasno razumljivo in nedvoumno gradivo (Chall, 1983).

Večstranski pogled na prebrano (od 14. do 18. leta)

Glavna značilnost faze je, da bralec primerja in presoja prebrano z različnih zornih kotov. Tako si oblikuje stališče do besedila in do pridobljenih informacij na podlagi preteklih izkušenj in znanj. Učbeniki za srednje šole so zato težje razumljivi in tudi daljši. Bralci so sposobni, da svoje dosedanje znanje nadgradijo in poglobijo z novimi dejstvi in koncepti. Brez ustreznega predhodnega znanja bralci le stežka preidejo na fazo večstranskega pogleda na prebrano (Chall, 1983).

Konstrukcija in rekonstrukcija (od 18. leta dalje)

Bralec je na tej stopnji sposoben samostojne analize in vrednotenja prebranega. Sposoben je oblikovati lastna znanja in resnice. Oceniti zna, kaj je pomembno, da prebere, in kaj lahko izpusti (Chall, 1983).

2.4 Opismenjevanje v prilagojenem izobraževalnem programu z nižjim izobrazbenim standardom

Učni načrt za slovenščino za prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom navaja, da sistematično začetno opismenjevanje poteka v dveh izobraževalnih obdobjih (prvo in drugo triletje). Učenci spoznavajo in utrjujejo zgolj po en tip črk vsako šolsko leto (Učni načrt za slovenščino za prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom – slovenščina, 2003).

V prvem razredu gre predvsem za to, da se učenci prvič srečajo z glasovi in črkami. Doseči želimo predvsem, da učenci stvari slišijo, prepoznajo. Znotraj pouka velik poudarek dajemo na razvoj grobe motorike, fine motorike in grafomotorike.

Anže Pečnik: Metoda veččutnega učenja črk

Otrok za razvoj grafomotoričnih spretnosti in koordinacijo rok ter oči potrebuje več časa. Možnost za to moramo otroku ponuditi že zgodaj (Grginič, 2009).

Otroci, ki obiskujejo prilagojene izobraževalne programe z nižjim izobrazbenim standardom žal zelo pogosto prihajajo iz manj spodbudnih družinskih okolij. Prav zato se pogosto zgodi, da doma v preteklosti niso imeli vseh možnosti za pravilen razvoj. Naša naloga je, da otrokom v šoli zagotovimo spodbudno okolje, ki bo v kar najkrajšem možnem času skušalo nadoknaditi zaostanek, ki se je pri otrocih razvil skozi pretekla obdobja. Pogosta težava, na katero naletimo pri otrocih, je orientacija na listu in v prostoru. Razvoj orientacije je postopen.

Medved Udovič in Jamnik (2002) pravita, da se otrok nauči orientirati:

- na svojem telesu (malček pomaha z roko, se prime za uho, se dotakne noge, večji otrok pa dvigne desno roko, brcne z levo nogo, pomežikne z desnim očesom),
- v prostoru (hoja po prostoru – skozi, pod, za, pred, okoli mize, stola, omare ...),
- na velikih površinah (risanje s kredami na igrišču, risanje na papirju različnih formatov, gibalne igre, pri katerih se od otroka zahteva orientacija ...),
- na papirju (pomembno je, da pri otroku gremo od večjih formatov k manjšim, pomembno je tudi, da zna otrok oceniti, kaj se na risbi nahaja spodaj, zgoraj. Otrok mora usvojiti pojme, kot so v, pred, spredaj, zadaj, na, pod, ob ...).

2.5 Pisanje in telesna drža

Medved Udovič in Jamnik (2002) poudarita, kako zelo pomembna pri samem pisanju je telesna drža. Glava mora biti pokonci, stopala se dotikati tal, kolena pa morajo biti v pravem kotu. Višina mize mora biti takšna, da lahko otrok podlahti položi na mizo, brez da bi pri tem upogibal hrbtenico ali dvigoval ramena. Razdalja med mizo in očmi mora biti približno 25–35cm. Miza mora biti postavljena tako, da svetloba pada na pisalno površino in ne sveti direktno v oči. Stol mora biti postavljen tako, da otrok lahko sedi vzravnano in se lahko nasloni (Medved Udovič in Jamnik, 2002).

List za pisanje mora biti vzporeden z robom mize. Lega pisala, ki jo otrok izbere sam, je odvisna od tega, če je otrok levičar ali desničar (desničarji pomikajo pisalo stran od telesa, levičarji proti telesu). Levičarjem smer od leve proti desni predstavlja neobičajen položaj, zato so zanje gibalno grafične vaje še toliko pomembnejše (Medved Udovič in Jamnik, 2002).

Pomembno je, da se roka, ki drži pisalo, premika v komolcu in ramenu. Zapestje se ne premika. Pri otroku z razvijanjem pincetnega prijema preprečimo, da bi otrok prijel pisalo s palcem, kazalcem in sredincem. Drža otrokove roke je odvisna od razvitosti živčevja in mišičja. Otroku moramo ponuditi različen nabor vaj za krepitev in sprostitev mišic. Z različnimi vajami in oblikami dejavnosti pri njem vzbudimo veselje. Tako poskrbimo, da otrok ne razvija zgolj grafomotorike, ampak tudi vztrajnost, natančnost, občutek za oblike, kot so krog, kvadrat, trikotnik (Medved Udovič in Jamnik, 2002) ...

2.6 Osnovna šola s prilagojenim izobraževalnim programom z nižjim izobrazbenim standardom – kako pri nas

Na osnovni šoli s prilagojenim izobraževalnim programom z nižjim izobrazbenim standardom želimo napredek posameznega učenca spremljati in vrednotiti v daljšem časovnem obdobju. Pri pouku slovenščine v prvem razredu skušamo predvsem približati jezik učencem, da bi ti vzpostavili pozitivno čustveno naravnost do svojega maternega jezika. Zavedamo se, da naši učenci prihajajo iz različnih okolij, zato jim želimo dati kar najširši možen nabor dejavnosti, s katerimi delamo na razvoju grobe, fine in grafomotorike. Velik poudarek je na slušnem delu, da se učenci naučijo prisluhniti učitelju in svojim sošolcem, da znajo prepoznati glasove, ki jih slišijo, in določiti njihovo mesto v besedi. Kot smo že omenili, učenci spoznavajo in utrjujejo zgolj po en tip črk vsako šolsko leto. V drugem razredu se učijo velike tiskane črke. V tretjem razredu velikim tiskanim črkam dodamo male tiskane, v četrtem razred pa male pisane črke. Učenci spoznavajo velike pisane črke v 5. razredu, a le z namenom, da bi jih prepoznavali pri branju.

V vseh treh triletjih so cilji jezikovnega pouka usmerjeni zlasti v razvijanje funkcionalne pismenosti, tj. čim boljšega praktičnega obvladovanja vseh štirih sporazumevalnih dejavnosti. Pri jezikovnem pouku oz. obravnavi neumetnostnih besedil učni načrt za prilagojeni program z nižjim izobrazbenim standardom zajema precej okrnjeno poglavje o razvijanju jezikovne in izrazne zmožnosti (poimenovalna in upovedovalna, pravorečna in pravopisna zmožnost). Učenci slovnično pravilnost jezika usvajajo in vadijo, kolikor je to mogoče glede na njihove individualne zmožnosti in razvojne posebnosti, in sicer ob primerih jezikovne rabe iz vsakdanjega življenja in ob konkretnih besedilih (Učni načrt za slovenščino za prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom – slovenščina, 2003).

2.7 Osnovna šola Juričevega Drejčka Ravne na Koroškem, kdo smo

Anže Pečnik: Metoda veččutnega učenja črk

Začetki razvoja Osnovne šole Juričevega Drejčka segajo v leto 1958, kmalu zatem, ko so bili na Slovenskem sprejeti prvi zakonski dokumenti o posebnem šolstvu. Skladno s tem se je tudi v Občini Ravne na Koroškem začela razvijati organizirana skrb za otroke z motnjami v duševnem razvoju. Šolsko leto 1958/59 predstavlja mejnik, saj je takrat začel delovati prvi oddelek oz. razred posebne osnovne šole pri takratni Osnovni šoli Ravne, naslednje leto pa že drugi (OŠ Juričevega Drejčka Ravne, spletni vir).

Dandanes Osnovna šola Juričevega Drejčka vključuje dva programa.

1. Prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom za učence z lažjo motnjo v duševnem razvoju.
2. Izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, ki se izvaja za učence s specifičnimi učnimi težavami na večinskih osnovnih šolah, v okviru specialno-pedagoške mobilne službe.

Na šoli pouk prilagajamo sposobnostim vsakega posameznega učenca. Graditi skušamo predvsem na učenčevih močnih področjih in preko močnih področij s posebnimi metodami doseči nivo znanja, ki bi učencem omogočal nadaljnje šolanje (OŠ Juričevega Drejčka Ravne, spletni vir).

3 Metoda veččutnega učenja črk

Metoda veččutnega učenja črk je metoda, ki jo na Osnovni šoli Juričevega Drejčka uporabljamo pri učenju velikih in malih tiskanih črk v prvem, drugem in tretjem razredu. Pri obravnavi črk skušamo uporabiti različne čute in s tem zagotoviti kar največjo zapomnitev pri obravnavi posameznih črk. V procesu uporabljamo prstne barve, barvne cofke, semenke, škatlice s konkretnimi predmeti, ki se pričnejo na obravnavano črko, slikovni material, barvne krede, tipne črke ...

Opomba: v nadaljevanju bomo pri različnih korakih obravnave velikih tiskanih črk uporabili primere različnih črk. Opisani postopki se običajno vsi uporabijo pri obravnavi črke, ki je na vrsti za obravnavo po letnem delovnem načrtu za slovenščino.

Obravnavo posamezne črke običajno pričnemo tako, da se posedemo v krog in v sredino kroga postavimo škatlico (Slika 1). Stresemo škatlico in s tem pridobimo pozornost učencev. Učencem povemo, da se v škatlici nahaja mnogo različnih stvari in da bomo skupaj preverili, kakšna presenečenja nas tokrat čakajo.

Slika 1: Škatlica s predmeti, ki se pričnejo na glas V

Slika 2: Škatlica in ob njej predmeti, ki se pričnejo na tokrat obravnavan glas V

Učenci eden za drugim prihajajo v sredino kroga, si prekrivajo oči in iz škatlice izmenično potegujejo vsak po en predmet, predmet poimenujejo in skušajo ugotoviti, na kateri glas se predmet prične in konča. Na koncu se v sredini kroga nahaja prazna škatlica in okoli nje vse polno različnih predmetov, ki se pričnejo na glas, ki ga bomo kot naslednjega obravnavali (Slika 2). Učence pozovemo, da skupaj ugotovimo, kateri glas to je. Ugotovimo, da je v našem primeru (Slika 2) to glas V. Nato še enkrat skupaj poimenujemo vse predmete, ki se nahajajo okoli škatlice in povemo, na katere glasove se predmeti pričnejo in končajo.

Naslednji korak pri obravnavi določene velike tiskane črke je branje zgodbe, v kateri se veliko besed prične na obravnavan glas (na Sliki 3 gre za branje zgodbe pri obravnavi velike tiskane črke in glasu B).

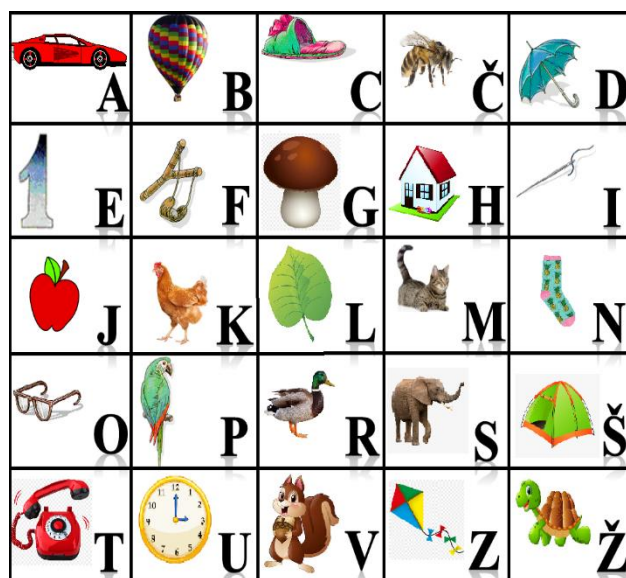
Slika 3: Zgodbica, v kateri se veliko besed
prične na glas B

Po prebrani zgodbici učence vprašamo, če so morda opazili, kateri glas se na začetku posameznih besed največkrat pojavi. V danem primeru (Slika 3) skupaj ugotovimo, da je to glas B.

Sledi barvanje velike tiskane črke B in balona, za katerega skupaj ugotovimo, da se prične na glas B (Slika 4). Nato preidemo na delo s stavnicami, ki jih imajo učenci nalepljene na svoje mize. Učence pozovemo, naj na svojih stavnicah poiščejo veliko tiskano črko B in ugotovijo, kateri predmet se poleg nje nahaja. Učenci najdejo veliko tiskano črko B in balon (Slika 5). Skupaj še enkrat poudarimo, da se balon prične na glas B.

Slika 4: Škatlica s predmeti, ki se pričnejo na glas V

Slika 5: Stavnica, ki jo ima vsak učenec nalepljeno na svoji mizi

Ker smo še vedno na začetku obravnave določene velike tiskane črke, želimo, da učenci usvojijo linije, po katerih določeno črko zapišemo. V ta namen smo izdelali dve vrsti tipnih črk. Učenci s kazalci roke, s katero pišejo, potujejo po liniji, ki jo pokažemo. Pri tem »narišejo« veliko tiskano črko. Prvo vrsto tipnih črk smo izdelali s pomočjo vročega lepila (Slika 6), drugo vrsto pa s pomočjo brusilnega papirja (Slika 7).

Slika 6: Črka, narejena s pomočjo vročega lepila

Slika 7: Črka, narejena s pomočjo brusilnega papirja

Ko učenci usvojijo linije obravnavane velike tiskane črke, preidemo na »pisanje« v dno škatle, ki jo imamo posuto z rižem. Učenci uporabijo kazalce rok, s katerimi sicer pišejo in nastanejo željene velike tiskane črke.

Slika 8: Škatla, pokrita z rižem

Slika 9: Velika tiskana črka R

Obravnavo velikih tiskanih črk nadaljujemo s pomočjo lesenih tablic (Slika 10), na katerih so zapisane velike tiskane črke, in pisanih cofkov, ki jih učenci s pomočjo pincetnega prijema na tablice postavljajo po vnaprej dogovorjenih potezah, kakor sicer zapisujemo posamezne črke

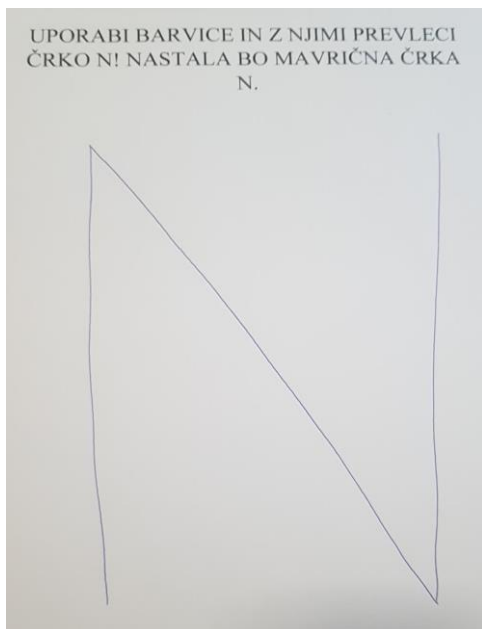

Slika 10: Lesena tablica z veliko tiskano črko H in pisani cofki

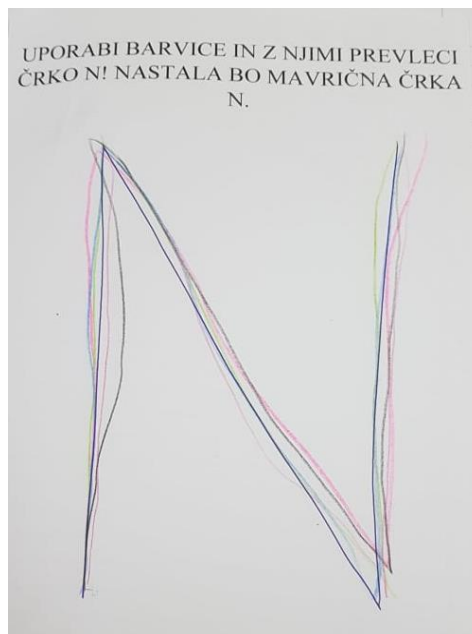

Slika 11: Ustvarjanje velike tiskane črke N s pomočjo pisanih cofkov

Obravnavo velikih tiskanih črk običajno nadaljujemo z zapisom mavričnih črk. Učenci prejmejo vsak svoj list z obravnavano veliko tiskano črko (Slika 12). Pripraviti si morajo barvice in z vsako od njih črko zapisati po vnaprej dogovorjenih potezah. Nastane velika mavrična črka (Slika 13). Učence moramo spodbujati k zbranosti in počasnemu pisanju, saj zelo radi hitijo in zaradi tega pri pisanju niso natančni.

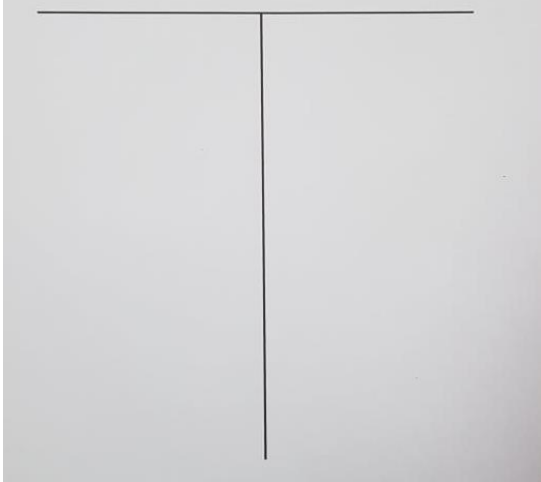
Slika 12: Velika tiskana črka

Slika 13: Mavrična velika tiskana črka N

Obravnavo velikih tiskanih črk običajno nadaljujemo z ustvarjanjem velikih tiskanih črk s pomočjo prstnih barv. Učenci prejmejo vsak svoj list z obravnavano veliko tiskano črko (Slika 14). Pripraviti si morajo prstne barve, uporabiti kazalec roke, s katero pišejo, in z njim tapkati po črki po vnaprej dogovorjenih potezah. Nastane barvna velika tiskana črka (Slika 15). Učence moramo spodbujati k zbranosti in počasnemu tapkanju zgolj s konico prsta, saj zelo radi hitijo in zaradi tega niso natančni.

UPORABI PRSTNE BARVE IN KAZALEC. V PRAVILNEM ZAPOREDNJU »TAPKAJ« PO ČRKI T.

Slika 14: Velika tiskana črka T

UPORABI PRSTNE BARVE IN KAZALEC. V PRAVILNEM ZAPOREDNJU »TAPKAJ« PO ČRKI T.

Slika 15: Velika tiskana črka T, nastala pri tapkanju s kazalcem s pomočjo prstnih barv

Naslednji korak pri usvajanju velikih tiskanih črk in glasov je iskanje predmetov, ki se pričnejo na določen glas. Tako zahtevamo, da učenci obkrožijo predmete na vseh sličicah, ki se pričnejo na glas K (Slika 16). Istočasno utrjujemo še vse preostale glasov in ne zgolj obravnavanega glasu. Poleg začetnih glasov povemo tudi, na kateri glas se predmet na določeni sličici konča.

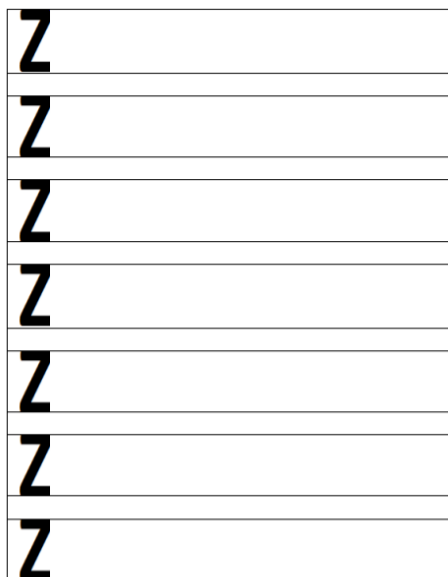
OKROŽI PREDMETE, KI SE PRIČNEJO NA GLAS K!

Šele po opravljenih vseh teh korakih, preidemo na pisanje črk v črtovje. Običajno gremo

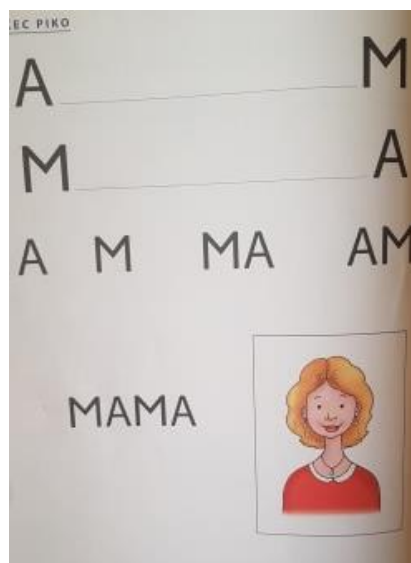
Anže Pečnik: Slika 16: Delovni list za ugotavljanje predmetov, ki se pričnejo na glas K

postopoma in najprej zapisujemo večje črke (nekaj vrstic) in šele nato od učencev zahtevamo, da poskusijo s pisanjem črk preko dveh oz. ene vrstice.

Slika 17: Pisanje velike tiskane črke Z v priloženo

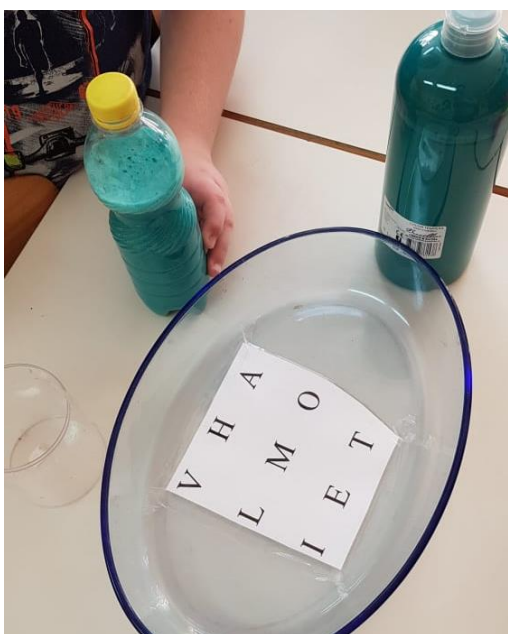
V zaključni fazi obravnave določenega glasu in velike tiskane črke preidemo na vezavo že poznanih glasov v zloge in lažje besede. Na Sliki 18 je primer za vezavo glasov A in M, iz katerim lahko ustvarimo zloge AM, MA in besedo MAMA.

Slika 18: Vezava črk v zloge in branje lažjih besed

Po končani obravnavi lahko za utrjevanje črk in glasov učencem ponudimo različne aktivnosti za utrjevanje. Na Sliki 19 je primer steklene posode, na dno katere prilepimo plastificiran list s črkami, ki smo jih že obravnavali. Eno od črk nato prekrijemo z zgornjim delom kozarca in dno nato prelijemo z barvo, pomešano z vodo.

Učenci s kozarcem potujejo po dnu posode in skozi dno kozarca opazujejo, kaj se pod kozarcem pojavi, ter na glas ponavljajo glasove (Slika 20).

Slika 19: Steklena posoda s plastificiranim listom s črkami

Slika 20: Učenka potuje s kozarcem, odkriva črke in ponavlja glasove

Za utrjevanje črk in glasov tekom šolskega leta uporabljamo še druge načine. V šolskem letu 2019/2020 je učencem še posebej všeč bilo »pisanje« črk po umetnem snegu.

Slika 21: Učenec »zapisuje« črko M

Slika 22: Učenec »zapisuje« črko O

4

Zaključek

Pri otrocih s posebnimi potrebami, ki imajo dve ali več motenj (kombinirane motnje), moramo za bogatenje besednega zaklada uporabiti kar največ različnih metod dela. Ljudje smo si med seboj različni, zato moramo strokovni delavci pri svojem delu odkriti metode, ki našim učencem kar najbolje ustrezajo. Učenje mora učencem predstavljati zabavo, saj bodo le tako snov hitreje usvojili in obravnavane glasove in črke ponotranjili. Metoda veččutnega učenja črk je metoda, ki jo na Osnovni šoli Juričevega Drejčka uporabljamo pri učenju velikih in malih tiskanih črk v prvem, drugem in tretjem razredu. Pri obravnavi uporabljamo različne čute, s čimer skušamo pri učencih doseči kar največjo zapornitev obravnavanega. Pri delu uporabljamo prstne barve, barvne cofke, semenke, škatlice s konkretnimi predmeti, ki se pričnejo na obravnavano črko, slikovni material, barvne krede, tipne črke ... Kombinacija vsega naštetega se v praksi dobro obrestuje, saj naši učenci snov hitreje in bolj kakovostno usvojijo kot v primeru, ko smo rezultate želeli doseči z uporabo bolj monotonih metod.

5 Viri in literatura

1. Chall, J. S. (1983). Stage of Reading Development. Pridobljeno 10. 7. 2020 iz <https://newlearningonline.com/literacies/chapter-15/chall-on-stages-of-reading-development>.
2. Frigelj, J. (2015). Branje in pisanje tesno povezana. Šolski razgledi, 66 (9).
3. Grginič, M. (2009). Kako do pismenosti v prvem razredu osnovne šole. Priročnik za učitelje. Mengeš: Založba Izolit, d. o. o.
4. Medved Udovič, V. in Jamnik, T. (2002). S slikanico se igram in učim, priročnik k učbeniku in delovnemu zvezku za slovenščino v prvem razredu 9 – letne osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.
5. Osnovna šola Juričevega Drejčka Ravne na Koroškem. (2020). Naša šola Osnovna šola Juričevega Drejčka skozi čas. Pridobljeno 5. 7. 2020 iz <http://www.osjd.si/o-soli/nasa-sola/>.
6. Pečjak, S. (2000). Procesi zaznavanja in mišljenja pri začetnem opismenjevanju. V: Križaj Ortar, M. in sod.: Slovenščina v prvem triletju devetletne osnovne šole. Trzin: Izolit.
7. Pečjak, S. in Potočnik, N. (2011). Razvoj zgodnje pismenosti ter individualizacija in diferenciacija dela v prvem razredu osnovne šole. V Bralna pismenost v Sloveniji in Evropi: zbornik konferenc. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
8. Učni načrt za prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom – slovenščina. (2003). Ljubljana: Nacionalni kurikularni svet, Predmetna kurikularna komisija za slovenščino.
9. Zrimšek, N. (2003). Začetno opismenjevanje – Pismenost v predšolski dobi in prvem razredu devetletne osnovne šole. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Predstavitev avtorja: Anže Pečnik, mag. prof. slovenskega jezika in književnosti in mag. prof. pedagogike, učitelj, OŠ Juričevega Drejčka Ravne na Koroškem, Čečovje 24, 2390 Ravne na Koroškem, anzepecnik11@gmail.com